

**КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД
У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ**

УДК 159.9+159.923.2
ББК 88.4
К 86

Рекомендовано до друку Вченою Радою Інституту людини
Київського університету імені Бориса Грінченка
(протокол № 11 від 11.06.2014 р.)

Рецензенти:

Гриць А. М. – доктор психологічних наук, доцент, старший науковий співробітник лабораторії психології соціально дезадаптованих неповнолітніх Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України;
Кологривова Е. І. – кандидат психологічних наук, доцент кафедри авіаційної психології Національного авіаційного університету.

Авторський колектив:

Лозова О.М., Міляєва В.Р., Вакуліч Т.М., Кайріс О. Д., Лебідь Н. К., Нагула О. Л., Піркова О. Д., Подшивайлова Л. І., Подшивайлов М. М., Таран О. П., Тохтаміш О. М., Циганчук Т. В., Бреус Ю. В., Конопля О. А., Макарова Н. М., Рафіков О. Р., Юревич А. Ю.

К 86 Компетентнісний підхід у професійній підготовці майбутніх психологів: моногр. / авт. кол.; під наук. ред. Лозової О.М. – Вінниця: "Віндрук", 2014. – 184 с.

ISBN 978-966-96616-8-5

УДК 159.9+159.923.2
ББК 88.4

©Авторський колектив, 2014
© Лозова О.М. (укладач), 2014

ЗМІСТ

Синергійність наукових досліджень професіогенезу психологів: компетентнісний підхід (О.М. Лозова)	5
РОЗДІЛ 1. КЛЮЧОВІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ	
1.1. Компетентнісні виміри професії психолога (Л. І. Подшивайлова, М. М. Подшивайлов)	12
1.2. Етична компетентність психолога-практика (О.Д. Піркова)	32
1.3. Підготовка студентів до просвітницько-консультативної діяльності з формування компетентного батьківства (О.Л. Нагула)	40
1.4. Студентська група як чинник набуття професійної компетентності (О.Д. Кайріс).....	67
1.5. Складові компетенції студентів щодо соціально-психологічних явищ міграції, маргіналізації, асиміляції на українських теренах (О.М. Тохтаміш)	76
РОЗДІЛ 2. ОСОБИСТІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ НАБУТТЯ СТУДЕНТАМИ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	
2.1. Розвиток потенціалу особистості студентів в умовах освітнього середовища вищого навчального закладу (Міляєва В.Р., Лебідь Н.К., Бреус Ю.В.)	85
2.2. Психосемантичний зміст картини світу професій абітурієнтів психологічних спеціальностей (О.М. Лозова, А.Ю. Юревич)	106
2.3. Лідерські якості студентів-психологів як складова їхньої професійної компетентності (Н.М. Дятленко).....	125
2.4. Особливості формування стресостійності у студентів вищих навчальних закладів (Т.В. Циганчук)	134
2.5. Вікова зумовленість суб'єктивної оцінки стресових подій (О.П. Таран, Н.М. Макарова)	151
2.6. Цінність орієнтації студентів-психологів з різними репертуарами життєвих ролей (Т.М. Вакуліч, О.Р. Рафіков)	157
2.7. Самоактуалізація особистості студента у зв'язку з проявами захисних механізмів психіки (О.М. Тохтаміш, О.А. Конопля)	165

СТУДЕНТСЬКА ГРУПА ЯК ЧИННИК НАБУТТЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Кайріс О.Д.,

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології
Інституту людини Київського університету імені Бориса Грінченка*

Перехід до нової освітньої парадигми, побудованої на методології компетентнісного підходу, ставить завдання виявлення і формування професійних компетенцій студентів. Ці компетенції є найважливішою умовою майбутньої успішної професійної діяльності.

У психолого-педагогічній науці прийнято диференціювати поняття «компетентність» і «компетенції».

Компетентність – це знання, досвід у певній галузі. Рівень компетентності – характеристика результатів професійної практики для окремої людини. Компетентність розглядається як сукупність компетенцій, наявність знань і досвіду, необхідного для ефективної професійної діяльності.

Компетенція – це те, що розцінюється (освітнім стандартом, програмою навчання, замовником послуг, вимогами працедавця тощо) як образ результату, який повинен бути досягнутий у результаті здобування освіти [4].

Поняття «компетенція» включає в себе:

– знання і розуміння (теоретичне знання академічної галузі, здатність знати й розуміти),

– знання того, як діяти (практичне й оперативне застосування знань до конкретних ситуацій),

– знання того, як бути (цінності як невід’ємна частина способу сприйняття й життя з іншими в соціальному контексті) [6].

Поняття «*професійна компетентність*» (ПК) означає характеристику суб’єкта діяльності бути здатним виконувати свої професійні обов’язки на рівні сучасних вимог; це система спеціальних знань, умінь і навиків, досвід виконання професійних дій, а також особистісних якостей, які визначають способи виконання професійних функцій [5]. Особливо треба зазначити, що професійна компетентність пов’язана з професійним досвідом, який отримується в процесі базової і додаткової освіти і з роками вдосконалюється в процесі практичної діяльності. Професійна компетентність є необхідною складовою професіоналізму фахівця.

Аналізом сутності і структури професійної компетентності займалися багато вітчизняних і зарубіжних вчених: Б.Г. Ананьєв, К.О. Абульханова-Славська, О.С. Анісімов, А.О. Деркач, В.Г. Зазикін, Н.Ф. Кузьміна, Н.С. Пряжнікова, А.В. Хуторський, В.В. Серіков, В.О. Сластьонін та інші. Проте, цілісна теорія розвитку професійної компетентності студента в період його навчання перебуває ще на стадії розробки. Недостатньо вивченим є і розвиток професійної компетентності студента-психолога в період його навчання у ВНЗ, особливості і динаміка цього процесу.

Необхідною є розробка компетентностної моделі фахівця як орієнтовної основи навчально-професійної діяльності. Варіанти таких моделей, розроблені різними авторами, вже існують. Розглянемо дві моделі, розроблені С. В. Чеботарьовою [11]: узагальнену модель професійної компетентності фахівця і модель професійної компетентності фахівця-психолога.

Узагальнена модель професійної компетентності фахівця складеться з трьох компонентів (компетенцій):

- Універсальні професійні компетенції – якості, необхідні фахівцеві, незалежно від його професії і спеціалізації: працездатність, надійність, відповідальність, організованість, самостійність, соціально-професійна мобільність, заповзятливість, комунікативність, соціально-професійна відповідальність, конкурентоспроможність, активність, ініціативність, навички організації власної пізнавальної діяльності, прагнення до постійного саморозвитку, безперервного навчання, наявність особистого професійного плану.

- Поліфункціональні компетенції – якості, необхідні фахівцям, що належать до споріднених професій – в кожній з яких виділяються: особистісний блок (професійна спрямованість особистості, професійно-важливі якості особистості, здібності, професійне мислення) і мотиваційно-ціннісний блок (професійні цінності, мотиви і установки особистості).

- Функціональні компетенції – набір професійних компетенцій, відповідних основним видам діяльності фахівця, в кожній з яких виділяються: когнітивний блок (професійні знання – фундаментальні, спеціальні і прикладні, нормативно-правові і методичні знання) і діяльнісний блок (професійні уміння, навички і досвід).

Для досягнення успіху в професійній діяльності необхідним є розвиток кожного елементу цієї системи.

Модель професійної компетентності *фахівця-психолога* також містить три компоненти.

- Універсальні професійні компетенції, спільні для всіх фахівців, перераховані в узагальненій моделі ПК.

- Поліфункціональні компетенції. В особистісний блок входять: соціальна професійна спрямованість особистості («Людина-людина»); професійно важливі якості особистості (емпатія, толерантність, рефлексія, асертивність, самоконтроль); здібності комунікативні й інтелектуальні; професійне мислення і професійне спілкування. У мотиваційно-ціннісний блок входять загальнолюдські цінності, альтруїстичні мотиви, особистість як цінність, гуманістичні установки.

- Функціональні компетенції: діагностична, коректувальна, розвивальна, просвітницька, профілактична, консультативна, науково-дослідна, експертна компетенції, в кожній з яких виділяються: когнітивний блок (професійні знання) і діяльнісний блок (професійні уміння, навички і досвід).

Професійна компетентність психолога, таким чином, виступає

інтегральною характеристикою, яка дозволяє судити про рівень його підготовленості і здатності виконувати посадові функції.

У формуванні професійних компетенцій майбутнього спеціаліста вирішальну роль відіграє не лише зміст освіти, але й освітнє середовище ВНЗ, зокрема, студентське середовище. Воно чинить соціалізуючу і виховну дію на особистість студента. Основним середовищем спілкування і навчання студентів є академічна група.

Студентська академічна група характеризується як первинна, реальна, мала група, офіційно створена (зовнішньо організована) у вищому навчальному закладі, що зумовлюється потребами управління [7]. Психічні явища, що відбуваються в групі в процесі спілкування, за теорією Л.С. Виготського, інтеріоризуються і стають якостями особистості, тому студентська група виступає чинником набуття студентами професійної компетентності.

У студентській групі розвиваються як універсальні компетенції, так і професійні, необхідні конкретному спеціалісту.

Студентська група має власні особливості, відмінності від інших різновидів груп. Специфічною рисою студентської групи є спільна мета – забезпечення сприятливих умов для оволодіння кожним навчальною програмою ВНЗ і всебічної підготовки до самостійної професійної діяльності. Ця група майже однорідна за віком, що сприяє збігу інтересів, цілей, психологічних особливостей, що, в свою чергу, веде до об'єднання групи, підвищення її згуртованості. Група має стабільний склад, певний ступень самоврядування. В ідеалі студентська група повинна бути цілеспрямованим, дружним і згуртованим колективом. Саме така група може володіти величезною силою виховного впливу.

Академічна група, до якої потрапив на першому курсі студент, поступово проходить певні етапи свого розвитку за рахунок динамічних процесів, які відбуваються в ній: диференціації та інтеграції, структуризації, становлення лідерів, формування і зміни міжособистісних взаємин тощо. Всі ці групові процеси чинять сильний вплив як на успішність спільної діяльності групи, так і на особистість кожного студента, розвиток його професійно важливих якостей, успішність навчання. Таким чином, характер розвитку особистості студента, набуття ним професійних компетенцій значною мірою зумовлюється характеристиками і рівнем розвитку групи, до якої цей студент належить. При чому, чим вищий рівень розвитку групи, тим сильніший її вплив на окремого студента.

У вітчизняній соціальній психології існує декілька моделей розвитку групи, які фіксують особливі стадії або рівні в цьому процесі. Схема розвитку групи, за Л.І. Уманським, – це рух від конгломерату (групи, що складається з незнайомих між собою людей) до колективу – групи вищого рівня розвитку. Саме така модель притаманна студентській групі. Ми не будемо докладно її описувати: відома і представлена в багатьох підручниках

із соціальної психології. Нас більше цікавить вищий рівень розвитку студентської групи – колектив.

Колектив – це група об'єднаних спільними соціально значущими цілями і завданнями людей, яка досягла в процесі спільної діяльності високого рівня розвитку. У колективі формується особливий тип стосунків відповідальної залежності, високої згуртованості як ціннісно-орієнтаційної єдності, проявляються взаємодопомога і доброзичливість, стійкість і гармонійність стосунків. Для кожного члена колективу ця група стає референтною, тобто орієнтиром для наслідування, авторитетом. Група виконує функцію взірця для оцінювання свого «Я», своєї поведінки та оцінки інших [7].

Дослідження показали, що учбова взаємодія в академічній групі, яка досягла в своєму розвитку рівня колективу, є *моделлю професійного спілкування*. В ній налагоджуються сприятливі умови для формування у студентів позитивних особистісних якостей, необхідних сучасному фахівцеві: спрямованість на завдання, цілеспрямованість, відповідальність, емоційна стійкість, соціально-психологічна адаптація, комунікабельність, здібність до командної взаємодії тощо [2; 8].

Поряд з тим відмічено, що чинники учбового об'єднання слабкіші, ніж виробничі, і далеко не всі академічні студентські групи стають колективом. Головною причиною є недостатній рівень групової інтеграції, недостатня *згуртованість*. Наші дослідження показали, що рівень згуртованості в студентських групах, в основному, середній, а в деяких групах – нижче середнього. Це відбувається через те, що, по-перше, навчальна діяльність студентів у традиційному навчанні складається як індивідуальна: індивідуальні форми самостійної роботи, індивідуальний контроль і оцінка знань. По-друге, тому, що викладачі більше орієнтують студентів на хороше засвоєння знань, навичок і вмінь в галузі майбутньої професії, а не на злагоджену спільну діяльність. Таким чином, студенти більше працюють не разом, а *поруч*, будучи включеними в єдиний навчальний процес.

На наш погляд, ще одним фактором, який може негативно впливати на студентську згуртованість, є кредитно-модульна система. Разом із позитивними характеристиками, її впровадження в навчальний процес веде і до деяких негативних явищ. Самі студенти відмічають, що з впровадженням цієї системи підвищилася конкуренція, яка роз'єднує їх у боротьбі за бали; почастишали образи, негативне ставлення до одногрупників. З одного боку, конкуренція змушує студентів тримати певну планку і займатися постійним саморозвитком і самовдосконаленням, а з іншого – може негативно впливати на процеси групової інтеграції, формування колективу, хоча для сучасного професіонала дуже важливі навички спільної, згуртованої роботи в команді.

Врятувати положення може збільшення використання в навчанні методів спільної роботи: інтерактивні методи і співпраця в учбовій роботі, ігрові форми навчання (ділові і рольові ігри) і соціально-психологічні

тренінги. Тоді спільну навчальну діяльність студентів можна розглядати як *прообраз професійної взаємодії* з елементами сумісного рішення проблем, обміном інформацією, дискусіями, виробленням уміння слухати і цінувати думку іншого, розвивати свої і чужі ідеї тощо [10]. Така внутрішньогрупова взаємодія може виступати провідним чинником розвитку професійних компетентностей студентів.

Будь-яка група відрізняється специфікою відносин, традиціями, своїм *психологічним кліматом*. Це стосується і студентських груп. Соціально-психологічний клімат студентської групи – це якісна сторона міжособистісних стосунків, стан групового настрою. Клімат групи може сприяти або перешкоджати навчанню, продуктивній спільній діяльності, розвитку необхідних професійно важливих якостей, здібностей студентів. Для успішного формування професійних компетенцій у групі має бути сприятливий психологічний клімат, без гострих протиріч і конфліктів.

Відносини між членами групи багато в чому залежать від притаманного кожному члену групи певного *групового статусу*.

Психологічний статус студента в групі пов'язаний з його учбовою активністю, яка є інтегральною характеристикою, що включає активність студентів на семінарах, мотив та ефективність його діяльності, ставлення до навчання, науково-дослідної і суспільної роботи тощо.

В основному, групові стосунки налагоджені серед тих студентів, які включені в щоденне життя групи: регулярно відвідують заняття, добре вчаться, займаються суспільною роботою, мають в групі друзів і активно спілкуються з одногрупниками. Саме такі студенти мають статус у групі від середнього і вище. Разом вони обговорюють групові проблеми, допомагають один одному в навчанні, нерідко спільно проводять вільний час. Ті ж студенти, які пропускають заняття, не беруть участь у групових заходах, мають більше стосунків на стороні, не є достатньо включеними, а деякі взагалі виключеними з життя групи, мають низький груповий статус. Це призводить до недостатнього відгуку одногрупників, допомоги з їх боку, зацікавленості до таких студентів. Не беручи участі в групових формах учбової роботи, студенти з низьким груповим статусом не опановують найважливіші соціально-психологічні компетенції, абсолютно необхідні для сучасного фахівця.

Особливо велике значення в студентському середовищі має вплив на своїх однолітків соціально-активної особи, якою, як правило, є *лідер*. За визначенням Г. М. Андрєєвої, лідер «демонструє вищий, ніж інші члени групи, рівень активності, участі, впливу в рішенні даного завдання» [1]. Виділено п'ять критеріїв лідерського потенціалу: розвинені ділові і комунікативні якості, авторитет і популярність, здібності впливати на інших, особливості ціннісних орієнтацій, важливих і значущих для групи, референтність [10]. Ці якості є складовими універсальних компетенцій, тому саме такі студенти-лідери можуть сприяти їх формуванню в одногрупників,

бути для них взірцем.

Від лідера залежить доля групи, її згуртованість, успішність у навчанні, участь в суспільному житті університету. Лідер в студентській групі є активним суб'єктом освітнього процесу, він має зв'язок з керівництвом, доносить до студентів достовірну інформацію, пропонує шляхи вирішення проблем, контролює процес виконання прийнятих рішень і завдань. З одного боку, лідерство є соціальною основою, на якій формується група, з іншого – студентська група є платформою для формування лідерського потенціалу. Для самих лідерів знайомство з соціально-психологічними механізмами регулювання спільного життя й діяльності в групі є хорошою школою для підготовки до успішної роботи з керівництва колективом у майбутньому.

В студентській групі разом можуть функціонувати формальний і неформальний лідери. *Неформальний лідер* не є офіційним, але через свої особистісні якості і комунікативні здібності має в колективі авторитет і може істотно впливати на групу, формувати громадську думку: його установки, погляди і переконання можуть активно прийматися іншими людьми. *Формальним лідером* студентської групи є, перш за все, староста. Він призначається, в основному, куратором на початку навчання першокурсників і саме від куратора залежить правильність цього вибору. Цей вибір зробити складно, оскільки студенти є новими людьми з незвіданими якостями, індивідуальними особливостями, здібностями. Тому, якщо вийшла помилка і студент-староста не відповідає необхідним вимогам, його краще переобрати на загальних групових зборах. Це необхідно робити, адже староста, як і неформальний лідер, повинен мати лідерський потенціал.

Староста і неформальний лідер(и), тобто актив студентської групи, є першою і найважливішою ланкою системи *студентського самоврядування*.

Студентське самоврядування, як добровільна участь студентів в управлінні життям інституту, університету виступає інструментом підвищення якості підготовки фахівців, дієвим засобом розвитку особистості окремих студентів, а також академічних груп в цілому. В умовах самоврядування відносини відповідальності, які складаються між членами студентського колективу, сприяють становленню таких особистісних якостей, як ініціативність і самостійність, наполегливість в досягненні поставленої мети, відчуття відповідальності за доручену справу. Розширення ділових контактів з адміністрацією ВНЗ і громадських організацій сприятливо відображається на формуванні навиків ділового спілкування і організаторської діяльності, етичних і цивільних якостей особистості [9].

Існує величезна кількість форм студентського самоврядування в рамках навчальних закладів різного рівня: студентські співтовариства на рівні окремої академічної групи, які організуються за ініціативою студентів-лідерів, на рівні факультету й університету. На загальноуніверситетському рівні можуть існувати офіційно зареєстровані

суспільні об'єднання, такі як первинна профспілкова організація студентів або студентські ради. Студентськими профспілковими комітетами вирішуються соціальні питання студентів (соціальний захист). Функціонують студентські ради факультетів, гуртожитків, які здійснюють організацію і контроль проведення студентських заходів. Така робота веде до підвищення згуртованості групи, розвитку організаторських, лідерських, творчих здібностей студентів. Все це говорить про те, що якомога більше студентів треба залучати до системи самоврядування в студентській групі, де вони можуть набути ділових і моральних якостей, сформувати необхідні складові компетенцій.

Особливо слід сказати про *студентські наукові товариства, гуртки, різні проблемні і дослідницькі групи*, які дозволяють студентам почати повноцінну наукову роботу, знайти однодумців, з якими можна обговорювати результати досліджень, в новому ракурсі взаємодіяти з викладачами-керівниками цих дослідницьких груп. Такі наукові товариства і групи спрямовані на виховання майбутніх науково-педагогічних кадрів, на формування і розвиток у них науково-дослідних компетенцій. В діяльність саме таких груп включаються найкращі студенти. Вони не лише набувають навичок творчої дослідницької діяльності на більш глибокому рівні, але й виступають взірцем для інших студентів. Треба відмітити, що дослідна діяльність є основою компетентнісного підходу, оскільки пріоритетним для нього є не інформованість студента, не пасивне засвоювання знань, а самостійний пошук інформації, її обробка, аналіз та інтерпретація с метою отримання нових знань.

Таким чином, студентська група функціонує на основі самоврядування через систему формальних і неформальних лідерів, але вона, в той же час, піддається певним керуючим діям з боку *куратора*.

Роль педагога-куратора в студентській групі полягає в об'єднанні її членів, подоланні роз'єднаності і відчуженості у відносинах, створенні таких умов, які, перш за все, допомогли б студентам адаптуватися в студентському суспільстві, налагодити учбову діяльність. Система роботи куратора повинна спиратися на реальні потреби конкретної педагогічної системи, вибудовуватися і реалізовуватися з урахуванням актуального рівня сформованості професійної компетентності у студентів. У взаємодії куратора із студентами повинна бути дієва персоналізація і особистісно орієнтований підхід, коли куратор стає в активну (суб'єктну) позицію і залучається до процесу формування професійної компетентності [10]. Куратор має бути тьютером (опікуном) для студентів, здійснюючи супровід їх навчальної діяльності. Він повинен знати і розуміти закономірності групових процесів, скеровувати їх у потрібне русло у підопічній групі, повинен дбати про згуртованість колективу, подолання роз'єднаності і відчуженості у відносинах між студентами, стежити за тим, як закладаються професійно важливі якості, особливо у лідерів і авторитетних студентів, оскільки вони є

зразком для наслідування.

Необхідно також сказати про ще одну групову взаємодію – *професійно-продуктивну діяльність студентів*. Практика – виробнича, професійна – це поєднання фундаментальності навчання з практичною підготовкою. Вона має значний потенціал для формування професійної компетентності фахівця, всіх її складових – універсальних, поліфункціональних, і особливо, функціональних. Формується стійке позитивне ставлення до обраної професії, схвалення її норм і цінностей, формуються й розвиваються професійно важливі вміння і навички, здійснюється цілеспрямоване формування мотиваційних, когнітивних, комунікативних, дослідницьких компетенцій. Саме на практиці студенти виявляють свої якості, які не виявлялися в аудиторії, потрапляють в нові ситуації спілкування, набираються досвіду групової роботи у виробничих умовах.

Останнім часом дослідників усе більше цікавлять глибинні детермінанти, що зумовлюють процес розвитку професійної компетентності спеціаліста, зокрема, механізми цього процесу. Студентська група забезпечує становлення й розвиток цих механізмів, дії яких, у свою чергу, сприяють формуванню і розвитку всіх компонентів компетентності, як універсальних, так і суто професійних.

Розглянемо основні механізми, що діють в студентській групі, зокрема в групі студентів-психологів [за 3; 7]:

- *професійна мотивація*, розвиток і зміцнення якої виступає найважливішим механізмом професіоналізації особистості. Про сформованість професійної мотивації можна судити з позитивного ставлення до своєї професії, бажання займатися нею [3]. На становлення цієї мотивації чинить вплив взаємодія з однокурсниками і студентами старших курсів, захоплених своєю майбутньою професією: спільні бесіди, дискусії, групові обговорення актуальних психологічних проблем, круглі столи тощо.

- *стереотипізація* відображає образ психолога, що склався в масовій свідомості, де він представляється, перш за все, як фахівець, що сприяє вирішенню індивідуальних психологічних проблем [3]. В групі цей образ-стереотип обговорюється, поступово наповнюється більш глибоким змістом, стає професійним орієнтиром – зразком.

- *професійна ідентифікація*, яка може бути з групою та з іншою людиною:

- професійна ідентифікація як об'єктивна і суб'єктивна єдність з професійною групою, справою, яка зумовлює спадкоємність професійних характеристик (норм, ролей і статусів) особистості;

- професійна ідентифікація студента із значущим у психологічній сфері іншим. Цим іншим може виступати викладач, практикуючий психолог, вчений, що досягли високих результатів в діяльності, а також авторитетні студенти-одногрупники, студенти старших курсів, лідери. Тут важливе

значення має формування певного рольового стереотипу як зразка, який студент наслідує, здійснюючи підготовку до майбутньої професійної діяльності.

В основі ідентифікації лежать механізми *наслідування*, порівняння і захоплення. На думку Н.Л. Белопольської, наслідування – це лише слідування певним видимим діям, ідентифікація – це не лише сприйняття загальних зразків мислення і поведінки, але і їх осмислення.

Емпатія – специфічна здатність людини відзиватися на переживання іншого, особливий чуттєвий спосіб осягнення його внутрішнього світу. Емпатія виступає як механізмом, так і професійно важливою якістю особистості психолога, що належить до професійних компетенцій цієї професії.

Також у групі діють механізми спрямованого впливу – *переконання і навіювання* і механізми неспрямованого впливу – *зараження і наслідування*. Основною умовою ефективної дії всіх цих механізмів є авторитет, довіра і пошана до тих студентів, які вміють переконувати і навіювати, викликати процеси зараження і наслідування, з яких беруть приклад, на яких рівняються всі інші. Такими людьми в навчальному закладі можуть бути як викладачі, так і авторитетні студенти. Ця довіра і пошана може бути пов'язана як із самими авторитетними студентами, їх особистісними якостями, так і з тією (мікро) групою, членами якої вони є.

Таким чином, психологічні механізми, з одного боку, є механізмами взаємного впливу в процесі спілкування, сприяють об'єднанню студентів у групі, формуванню психологічної спільності, а з іншого, – механізмами розвитку професійної компетентності майбутнього фахівця.

Як було зазначено вище, навички спільної, згуртованої роботи в групі, професійну компетентність краще формувати з використанням активних методів навчання. На практичних заняттях, що проводяться у формі тренінгу, можна використовувати різні засоби активного психологічного навчання, розвитку професійно важливих якостей особистості через вищеназвані механізми. Знання і правильне застосування певних механізмів дозволяє досягти дійсно дивовижних результатів у практиці організації таких впливів.

Отже, ми розглянули певні особливості впливу студентської групи на процес формування професійної компетентності у майбутніх фахівців, зокрема у студентів-психологів. Можна стверджувати, що група вищого рівня розвитку з високою згуртованістю, сприятливим психологічним кліматом, соціально активними лідерами, діючою системою студентського самоврядування є моделлю професійного спілкування, в якій налагоджуються сприятливі умови для успішного формування у студентів необхідних професійних компетенцій як структурних компонентів професійної компетентності фахівця. Саме до такого високого рівня треба намагатися розвивати студентську групу, про що повинні піклуватися викладачі, куратори, актив груп. Цьому процесу допоможе

внутрішньогрупова взаємодія при використанні активних методів навчання, яка є провідним чинником розвитку професійної компетентності студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андреева Г.М. Социальная психология / Андреева Г.М. – М.: Наука, 1996.
2. Ахметова, З. А. Академическая группа как фактор профессионально-личностного роста студентов: дис...канд. психол.наук: 19.00.07 / Ахметова, Зарина Альбертовна – Москва, 2006.
3. Быкова Е. А. Формирование профессиональной компетентности студентов – психологов на основе механизмов профессионализации [Электроний ресурс]: Эл.журнал «Социосфера» – режим доступу:
http://sociosphaera.com/publication/conference/2013/167/formirovanie_professionalnoj_kompetentnosti_studentov_psihologov_na_osnove_mehanizmov_professionalizacii/
4. Исаева Н.А. Профессиональные компетенции практического психолога в образовании / Исаева Н.А /Психология образования в XXI веке: теория и практика.: материалы междунар. науч. –практич. конф.– ВГСПУ «Перемена», 2011 – С. 369-371.
5. Легостаев И. И., Царьков В. В. Профессиональные компетентности в системе подготовки будущих психологов [Электроний ресурс]: Электронное периодическое научное издание «Вестник Международной академии наук. Русская секция» – 2012, – №1– С. 49 – режим доступу:
http://www.heraldrsias.ru/download/articles/10_Legostaev_1.pdf
6. Методичні рекомендації щодо розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти [Електроний ресурс] – режим доступу:
elib.crimea.edu/zakon/list484.pdf
7. Подоляк Л.Г. Психологія вищої школи: Навчальний посібник для магістрантів і аспірантів /Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. – К.: Філ-студія, 2006. – 320 с.
8. Психологические особенности воспитания студентов: о роли студенческих групп / Педагогика высшего образования [Электроний ресурс] – режим доступу:
<http://www.pedagogics-book.ru/articles/II-4-7.php>
9. Психология: учебное пособие / [Винославська А.В., Бреусенко-Кузнецов О.А., Зливков В.Л., Апішева А.Ш., Васильева О.С.] – К.: ИНКОС, 2005 – 351 с.
10. Фирсова С.В. Роль лидерского потенциала студентов в системе воспитания / Фирсова С.В. / Известия Российского государственного педагог. ун-та им. А.И.Герцена / Психологія – 2009 – № 102 – С. 404 – 407.
11. Чеботарева С. В. Психологические условия развития профессиональной компетентности студентов специальности «Психология»: дис...канд. психол.наук: 19.00.07 / Чеботарева С. В. – Нижний Новгород, 2009 – 242 с.